

บันทึกองค์ความรู้

ชื่อเรื่อง	แผนการให้มีกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ
ชื่อผู้บันทึก	นายอัครพงษ์ เวชยานนท์ ตำแหน่ง นักวิชาการปฎิรูปกฎหมายชำนาญการพิเศษ
วันเดือนปี	๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘
แหล่งที่มาของความรู้	บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะคณะกรรมการปฎิรูปกฎหมาย เรื่อง แผนการให้มีกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ
เนื้อหา	

เนื่องจากแต่เดิมนั้น การทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศไม่มีกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับต่อกันโดยเฉพาะกฎหมายภายในประเทศว่าด้วยสัญญาซื้อขายของประเทศหนึ่ง มักจะแตกต่างจากอีกประเทศหนึ่ง คู่สัญญาฝ่ายใดที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ หรือมีอำนาจต่อรองมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายนั้นก็จะพยายามที่จะให้กฎหมายภายในประเทศของตนนำไปใช้บังคับในสัญญา และหากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงโดยชัดแจ้งในสัญญาว่าจะเลือกกฎหมายใดมาบังคับใช้ ก็เป็นปัญหาในการเลือกใช้กฎหมายที่บังคับต่อสัญญา ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในสิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่อยู่ต่างรัฐกัน นอกจากนี้ หลักกฎหมายขัดกันของแต่ละประเทศยังมีความแตกต่างกันไปตามระบบกฎหมาย ไม่ทันสมัย ซับซ้อน เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ และไม่สอดคล้องกับวิธีปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนไม่ครอบคลุมในเรื่องที่สำคัญในข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศของหอการค้านานาชาติ (International Chamber of Commerce : INCOTERMS)

ปัจจุบันประเทศไทยยังมิได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. ๑๙๘๐ (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods 1980 (CISG) และยังไม่มีความหมายเฉพาะเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ทำให้ในทางปฏิบัติ เมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาลไทย ศาลไทยต้องปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับข้อพิพาทเกี่ยวกับการซื้อขายระหว่างประเทศ แต่บทบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศและกฎหมายซื้อขายของหลายประเทศ ขาดความเหมาะสมที่จะนำมาบังคับใช้แก่สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ หรือหากต้องการใช้หลักกฎหมายดังกล่าวปรับใช้ในศาลไทย คู่ความก็ต้องมีภาระต้องพิสูจน์หลักกฎหมายดังกล่าวให้ศาลเห็นในฐานะข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง เพราะถือว่าเป็นหลักกฎหมายต่างประเทศ มิใช่หลักกฎหมายไทยที่ศาลต้องรู้เอง

เป็นความยากลำบากแก่คู่สัญญาที่ต้องการใช้กฎหมายการค้าระหว่างประเทศที่เป็นสากลเมื่อขึ้นศาลไทย มีผลทำให้คู่สัญญาต่างชาติขาดความเชื่อมั่นในการใช้กฎหมายไทยหรือศาลไทยในการพิจารณาคดี

ด้วยเหตุดังกล่าว คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายจึงได้เสนอความเห็นต่อฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ว่าควรสนับสนุนให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคี CISG พร้อมเสนอแนวทางในการตรากฎหมาย ว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศขึ้นมาโดยเฉพาะ เพื่ออนุวัติการหลักการสำคัญของ CISG ให้เหมาะสมกับประเทศไทย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ประกอบการ ที่สำคัญประเทศชาติได้ประโยชน์ในการค้าการลงทุนที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวสำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑. จุดประสงค์ของกฎหมาย

การซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อระบบการค้าระหว่างประเทศและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศให้เป็นไปตาม CISG ซึ่งทำเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๓ อันเป็นกฎเกณฑ์ด้านการค้าและหลักปฏิบัติในระดับสากล เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการค้าในปัจจุบันและส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ เป็นการส่งเสริมการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ และเป็นการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ CISG จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายนี้

๒. ขอบเขตการใช้บังคับ

กฎหมายนี้ให้ใช้บังคับแก่สัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างคู่สัญญา ซึ่งไม่ว่าจะมีสัญชาติใด โดยมีสถานประกอบการอยู่ต่างรัฐกัน ซึ่งต่างก็เป็นรัฐภาคี CISG หรือเมื่อกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลนำไปสู่การใช้กฎหมายของรัฐภาคี CISG หรือเมื่อคู่สัญญาตกลงกันให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับ แม้ว่าสถานประกอบการของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายจะมีได้อยู่ในรัฐภาคี CISG

อย่างไรก็ตาม กฎหมายนี้มีให้ใช้บังคับแก่การซื้อขายสินค้าซึ่งนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว หรือเพื่อประโยชน์ในครอบครัวหรือครัวเรือน เว้นแต่ผู้ขายมิได้รู้และไม่ควรได้รู้ก่อนหรือขณะทำสัญญา ว่าสินค้าที่ซื้อขายกันนั้นมุ่งหมายจะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว การขายทอดตลาด การขายในกระบวนการบังคับคดีหรือกระบวนการตามกฎหมาย หรือการซื้อขายหุ้น หลักทรัพย์ ตราสารเปลี่ยนมือ เงินตรา ไฟฟ้า เรือหรืออากาศยาน และยานยนต์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

๓. บทนิยาม

กฎหมายนี้กำหนดให้คำว่า “สินค้า” หมายความว่า สัณหากรรมทรัพย์ซึ่งมีรูปร่าง และให้หมายความรวมถึงทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับหรือประกอบเป็นอันเดียวกับอสังหาริมทรัพย์ ในกรณีที่มุ่งหมายจะซื้อขายทรัพย์ดังกล่าวในลักษณะที่แยกออกจากอสังหาริมทรัพย์นั้น

๔. เสรีภาพในการทำสัญญาซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ

หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาหรือหลักอิสระของคู่สัญญา คู่สัญญาอาจจะบังคับหรือยกเว้นหรือเปลี่ยนแปลงผลของบทบัญญัติใด ๆ ในกฎหมายนี้ได้ ซึ่งเป็นการให้อิสระแก่คู่สัญญาที่จะตกลงไม่นำ CISG มาใช้บังคับในสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ และอาจเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่ CISG ไม่ได้กล่าวถึงไว้ในสัญญาก็ได้ แต่ไม่ควรขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ที่ CISG ระบุไว้ชัดเจนว่าจะไม่ครอบคลุมถึงหรือเปลี่ยนแปลงจนไม่อาจถือได้ว่าอยู่ภายใต้การใช้บังคับของ CISG

๕. การก่อให้เกิดสัญญา

ประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับการก่อให้เกิดสัญญา เช่น ลักษณะของคำเสนอและคำสนอง เวลาที่คำเสนอและคำสนองมีผล การเพิกถอนคำเสนอและคำสนอง การยกเลิกและการปฏิเสธ คำเสนอและคำสนอง

๖. หน้าที่ของผู้ขายและผู้ซื้อ

แม้คู่สัญญาจะสามารถตกลงกันได้ให้ใช้กฎหมายไทยบังคับ ก็อาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติด้วยเนื่องจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บางมาตรา ไม่สอดคล้องกับการค้าระหว่างประเทศ เช่น มาตรา ๓๗๐ หากมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นก็จะเป็นพบกับผู้รับโอนด้วย แต่ในทางการค้าระหว่างประเทศที่มีผู้ขนส่งเป็นตัวกลางขนส่งสินค้า ถ้าหากมีภัยพิบัติเกิดขึ้นระหว่างนั้น ถ้ายึดถือตามกฎหมายไทยผู้ซื้อก็ต้องรับความเสียหาย แต่ถ้ายึดถือตามกฎหมายระหว่างประเทศจะแตกต่างจากกฎหมายไทย ซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนว่าเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าให้กับผู้ขนส่ง ความเสี่ยงในภัยพิบัติถึงจะโอนไปยังผู้ซื้อ เป็นต้น

๗. วิธีการเยียวยา

ในกรณีที่มีการผิดสัญญา กฎหมายกำหนดทางเยียวยาไว้หลายประการ รวมทั้งการเรียกร้องให้ปฏิบัติชำระหนี้ การเรียกร้องให้ส่งสินค้าใหม่ทดแทนสินค้าเดิม การเรียกร้องให้แก้ไขในความชำรุดบกพร่อง และการเรียกร้องค่าเสียหาย โดยกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการใช้สิทธิในแต่ละเรื่อง และในกรณีที่มีการผิดสัญญาในสาระสำคัญ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้อีกด้วย ทั้งนี้ การผิดสัญญา

ในสาระสำคัญคือการผิดสัญญาในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง ถึงขนาดที่ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสูญเสียสิ่งซึ่งจะพึงคาดหวังตามสัญญา เว้นแต่คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญา หรือวิญญูชนซึ่งอยู่ในพฤติการณ์เช่นเดียวกันไม่อาจคาดเห็นถึงผลของการผิดสัญญาดังกล่าว

๘. การเลิกสัญญาและผลของการเลิกสัญญา

เนื่องจากสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศมีความสัมพันธ์กับสัญญาอื่นหลายสัญญา เช่น สัญญาขนส่ง สัญญาประกันภัย และสัญญาการชำระเงิน หากสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศสิ้นสุดลงก็มีผลกระทบต่อสัญญาอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย อันก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้น กฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลัก “การรักษาสัญญา” โดยให้สัญญาเลิกหรือสิ้นสุดลงได้ยาก เช่น กำหนดให้การเลิกสัญญากระทำได้เฉพาะในกรณีที่มีการผิดสัญญาในสาระสำคัญ (Fundamental Breach) และในกรณีที่ล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาตามคำบอกกล่าวให้ปฏิบัติตามสัญญา (Nachfrist Notice) นอกจากนี้ยังกำหนดสิทธิในการแก้ไข (Cure) การผิดสัญญาบางประการด้วย อนึ่ง เมื่อเลิกสัญญาแล้ว กฎหมายกำหนดกลไกบางประการเพื่อความเป็นธรรม รวมทั้งการชดเชยสินซึ่งได้จัดส่งหรือชำระตามสัญญา

๙. การตีความ

การตีความนี้ให้คำนึงถึงลักษณะความเป็นระหว่างประเทศ ความเป็นเอกภาพในการใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับ CISG และความสุจริตในทางการค้าระหว่างประเทศ ในกรณีที่ไม่มียกเว้นที่ระบุไว้ที่จะยกมาปรับแก้คดีได้ ให้ใช้หลักกฎหมายทั่วไปอันเป็นพื้นฐานของ CISG และหากไม่มีหลักกฎหมายทั่วไปเช่นนั้น ให้ใช้กฎหมายตามที่กำหนดโดยกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย

๑๐. ความสัมพันธ์กับกฎหมายอื่น

ในกรณีที่เป็นเรื่องซึ่งอยู่ภายใต้บังคับ CISG แต่ไม่มีบทบัญญัติที่จะยกมาปรับแก้คดีได้ กฎหมายกำหนดให้ใช้หลักกฎหมายทั่วไปอันเป็นพื้นฐานของอนุสัญญา และหากไม่มีหลักกฎหมายทั่วไป เช่นว่านั้น ให้ใช้กฎหมายภายใน (Applicable Domestic Law) ตามที่กำหนดโดยกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย ทั้งนี้ หากกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย (พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๔๑) ชี้ให้ใช้กฎหมายไทย ก็ต้องใช้กฎหมายไทยในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ทั้งนี้ การเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาระหว่างประเทศใด ๆ เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนการบังคับใช้กฎหมาย CISG เมื่อมีการอนุวัติการแล้ว เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม นอกจากนี้ มีความจำเป็นต้องส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการของ CISG ให้ชัดเจน และควรใช้เวลาแก่นักกฎหมายไทยหรือผู้ประกอบการในประเทศศึกษาและปรับตัวให้สามารถรับกับหลักการดังกล่าว รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ควรเร่งดำเนินการประชาสัมพันธ์แก่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงศาล และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรธุรกิจที่มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศถึงการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าว พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการสำคัญและความแตกต่างระหว่างบทกฎหมายที่ใช้บังคับกับการซื้อขายสินค้าภายในประเทศ และการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัว และรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนมีภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ
